

h. 118,9.

I. N. ³ J.

(X2018986)

Yc
1944

ORATORIUM
COBURGI
ENCOMIUM,
adornatum

à

M. Georgio Eysenwiner Coburgensi

Franco, Ecclesie Lautheranae-Lutheranae

Pastore,

Anno officii Ecclesiastici XLII,

Ætatis LXX.

COBURGI

Impressum à Johann. Conrad. Monacho

Ducali Typographo,

Anno Christi clo lo c LXIII.

SERENISSIMO AC CELSISSIMO
PRINCIPI ET DOMINO,
DOMINO
FRIDERICO WILHELMO
SENIORI,
DUCI SAXONIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ ET MONTIUM,
Patriæ PATRI exoptatissimo;

Nec non

ILLUSTRISSIMO ET CELSISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO
FRIDERICO WILHELMO
JUNIORI,
DUCI SAXONIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ AC
MONTIUM,
LANDGRAVIIS THURINGIÆ, MARCHIONIBUS
MISNIÆ, PRINCIPALI DIGNITATE COMITIBUS
HENNEBERGIÆ, COMITIBUS IN MARCA ET
RAVENSBURGO, DYNASTIS IN RA-
VENSTEIN,
DOMINIS SUIS CLEMENTISSIMIS,

Hancce Oratiunculam

BIBLIOTHECA
MUNICIPALIS

De laude Coburgi, Patriæ suæ charissimæ,

Eâ, quâ par est, Animi submissione,
dedicat & offert

M. Georg. Ensserwinner Coburgo-Francus,
PASTOR Lutheranus-Lutheranus.

Serenissimi ac Celsissimi
PRINCIPIES,
Domini Clementissimi,

Vando Rex & Propheta DAVID portas jubet, attollere capita, ut introëat Rex gloriae, Psalm. 24. v. 7. & 9. dubium nulum est, quin omnes illos, qui clavum imperii tenēt, admonitos velit, ut CHRISTO, ipsiusq; Evangelio, suis in Ditionibus, hospitium, atq; halcyonia præparare curent: Unde apud Esaiam Prophetam Reges vocantur Ecclesiae Nutricii, & Reginae Nutrices, cap. 49. v. 23.

Hinc de Ecclesiae Salute fuit maxime sollicitus CONSTANTINUS MAGNUS, laudibus ob id de prædicatus maximis, quòd edicto publico Tempora, Idolis Ethnicorum, consecrata, occluserit, Christianis libertatem Religionis dederit, stipendia piis Doctoribus constituerit, & propter hæresin Arrianam Concilium Nicænum convocaverit. Hujus causâ commendat Imperatorem Theodosium Ambrosius, qui morti Vicinus, potiozem Ecclesiae, quàm Imperii curam egit. Quid superiori seculo, Inclyti Saxoniae DUCES, quos inter sumâ cum laude comemorandus Serenissimi &c. V.V. Serenit. Honoratissimus Parens ac Avus longâ serie in conservandâ, defendendâ, propagandâ Evangelii doctrinâ, pristino nitore, per D. Lutheri Ministerium, restituta præstiterint, in aperto est omnibus.

Ab istorum laudatissimorum Ecclesiæ nutritiorum
Consortio atque numero qui Serenit. V.V. O Serenissi-
mi Domini ! excludere vellet, nã invitã admodum ve-
ritate conaretur. Inter publica Documenta quàm pluri-
ma eminet hoc, quod Serenit. V.V. GYMNASIUM CASIMI-
RI-WILHELMIANUM COBURGI, sumptibus longè maxi-
mis, adhuc benignè ornet, conservent, propagent.

Accedit & hocce, quod Serenit. V.V. de Civitate Co-
burgensi maximè sint sollicitæ, & affectu plusquam pa-
terno illud procurent. Cùm autem Serenissimi Principes,
justum sit, exornare Principum Economia honorum in-
ter Terrigenas celebrare, & Gratulatoriis deprædicare,
qui cum laude vivunt, Ego hancce de Coburgo Narra-
tionem Historicam Serenit. V.V. inscribere, & consecra-
re volui, quia non tantùm rei nostræ Literariæ illæ beni-
gnissimè favent; Sed etiam huic meæ orationi plurimum
longè à Serenit. V.V. ornamenti, atq; autoritatis accedit.
Accipiant: accipiant igitur Serenit. V.V. quæ illarum No-
minibus præscripserunt pagellas, ac deinceps suam erga
Literatos, totiusque Patriæ nostræ sinum, clementiam
& gratiam conservare, & in primis gloriam Christi stre-
nuè, uti inceptum est, promovere ne desinant. Benè &
feliciter valeant Serenit. V.V. Debitæ subjectionis ac
Gratulationis ergò exaravi in meo Musæo Lautherano,
XXIV. Martii, quã die Annum meæ vitæ LXX, cum
DEO, attingere incepti Anno post Christum purã de
virgine natum, clc lcc LXIII.

ORA-

ORATIO DE COBURGO.

Viri multum honorandi, Auditores plurimum venerandi, singulari pietate: Prudentiam politicam: arte Medicam, nec non scientiam Philosophicam excellentissimi, venerabili Eruditione atque Sapientiam clarissimi, spectabili Humanitate longe imò longissime præstantissimi, Dn. Evergetæ, Mæcenates & Achetæ: ut & Domini HOSPITES reverendam Dignitate, multijugæ Eruditionis supellectile, & rerum practicarum habitu florentissimi, perpetuo honoris atque observantiam cultu, jugiter prosequendi; Et Tu, quæ sub Musarum castris strenuam militiam militare pergis, studiosæ Juventutis CORONA Nobilissima, Florentissima, Honestissima, si illos, qui à Patria absunt,

Nescio, qua Natale solum dulcedine cunctos

Ducit, & immemores nec sinit esse sui, eorumque in Patriam suam affectum, tanquam bonum & laudabilem omnes comprobamus, æquum esse existimo, ut ii, qui in Patriam degunt, eamque præsentem fruuntur, magno quoque illius amore flagrent. Quam enim illi videre desiderant, hanc hi coram, magnam cum voluptate intuentur, illi optant.

Fumum de patriis posse videre focis, hi voto possunt. Amoris pars est, rem animatam, si corporea sit, libenter oculis usurpare, si v. subsensus non cadat, intellectus luminibus eam assidue contemplari. Quare,

Exordium
I.
ab Auditorum
compellatione.

I.
à Patriæ
amore innato

spero, & confido, nemo mihi vitio vertet, quod & Ego
Patriam meam, quam, ut verum fatear, vehementer amo,
aliquantulum curiosius fortè contemplor: Pars amoris
etiam est, de re amatâ libenter loqui, eamq; privatim &
publicè verbis commendare. Id ergo si de Patriâ per dilectâ
ipse quoque faciam, veniam merebitur apud æquos Dnn.
Auditores meus iste affectus: Cumque stylum in aliis quoq;
materiis exercere liceat, cur non vellem Patriam meam,
Coburgum nostrum, delineare? Etsi autem multa sunt, quæ
me abstertere, meritò posse videantur, ne Coburgi exem-
plo ad declarandum hoc laudationis genus, utar, tamen non
pauciora à me, ut id subterfugere non possim, invitant. Pri-
mum enim, quamvis arroganter alicui fortè facere videar,
quod propriæ Patriæ laudes describere coner, tamen Arro-
gantiam omnem, ut opinor, facilè excusabit Amor justus,
quem in me non exiguum esse, erga hanc meam patriam, li-
benter fateor, ut alii quoque simili pietate eam amplectan-
tur. Deinde temerarium esse hoc meum institutum, non-
nulli fortassè judicabunt, quod Ego, neque usurum edo-
ctus, neque Historiarum Francicarum cognitione instru-
ctus, de hâc Urbe scribere, animum inducam. Verùm hoc
quoque crimen, uti spero, diluet Necessitas, quæ qualis
sit, indè facilè quivis noscere poterit, laudare Urbem
aliquam, omninò necesse habeo, ut exemplum Discen-
tibus, & æquis Auditoribus proponam. Quam autem
Urbem magis amare, me decet, quàm illam, quæ me
ceu pia mater, genuit, nutrit, & adhuc benignè mihi fa-
vet, alimentum & domicilium suppeditans? Quare totidem
res sunt, quæ mihi veniam conciliabunt, & merebuntur a-
pud bonos viros, quot ad Arrogantiæ suspicionem adduce-
re videntur. Arrogantiæ enim, & ambitioni oppono Pie-
tatem, temeritati necessitatem. Si cui verò minùs satisfacere,

Prolepsis.

Præoccu-
patio.

cere, suscepto negotio, videar, is hoc habeat Responsum, me non ex professo id agere, ut hanc Urbem, pro ipsius Dignitate, & amplitudine laudem: Sed tantum exemplum qualecun que in eâ Studiosis monstrare velim.

Quapropter breviter per locos, ex quibus Urbes laudari solent, ibo, &, ut cum Poëtâ loquar, summa sequar tantum fastigia rerum. Illud autem, Auditores honorandi, subjectissimè obsecro, officiosissimè contendo, ut mihi, non dicenti, sed balbutienti, vestræ benignitatis, & æquanimittatis Zephyrus aspiret, quò alas dicendi eveham feliciter, proveham feliciter, reveham felicissimè, subsistam quietissimè. Adeste igitur animis æquisimis, quotquot præsentibus corporibus, adesse video. Præjudiciorum rigorem, affectuum horrorem, ad Antycyras mittite: Dubitationum spectra, ad Scythiæ montes ablegate. Quæ si à vobis (quo de nullus dubito) consequar, meam assertionem argumentorum robore, rationum pondere, fundamentorum evidentiam, Exemplorum magnificentiam, demonstrabo, confirmabo. Oro autem ita,

Principium, medium, finem largire beatum

Tu DEUS, ut nobis omnia ritè fluant.

Qui habet aures audiendi, audiat.

Sed undè verba sumam? quomodo orationis initium instituiam? quomodo ipsam disponam? quomodo perrexam? quomodo eam concludam in tantâ materiæ ubertate, quæ versatur in amplissimo artis oratoriæ pelago? Pictorum imitabor Artificium, qui, cum in exiguâ Tabulâ, ingens hominum congeries exprimenda est, nonnullorum tantum faciem, atque ora: nonnullorum modò summa capita ostendere, totum verò corpus abscondere solent: ita ipse quoque non singula, quæ poterant reperiri, movebo: non, quæ inculcari, urgebo, paucissima, ut gratiam vestram
repor-

reportem, feligam: Copiosissimam, ut reprehensionem declinem, negligam. De Coburgo enim minus prolixè, minus rectè, minus sapienter, minus prudenter, dicam. Ergò ut omnia brevi & leviorationis filo & stylo comprehendam, ut mihi, ô Auditores, faciles aures præbeatis, submissè oro.

Vetustas.

Quia verò Vetustatis laus magna esse, non immeritò solet, ita, ut quò quidquam antiquius est, eò quoque melius esse dicatur, respiciendum est, quoad longissimè Historia præterita tempora, ut, quæ hujus Urbis Origo quoque sit, extendat, & eruat, omninò de Coburgi origine & antiquitate pluribus dicendum esset. Sed cum de eâ nihil, vel parum certi, literis proditum inveniatur, quod, ut ipse in medium proferam, non habeo. Namque evenit huic oppido, quod plerisque Germaniæ Urbibus contingit, ut ipsarum origines, & primi Conditores planè ignorentur. Ea, ut Sebastianus Münsterus in opere suo Cosmographico conqueritur, fuit Veterum in annotandis rebus gestis incuria & sordida, ut res, etiam præclarissimè gestas, paucillis consignarint literis: sed vel rudi cuidam cantiunculæ inclusas, in compitis ac Conviviis decantarint, vel omninò etiam silentio oblitterarint: vel quòd literarum essent imperitiores: vel etiam quòd nominis formam & gloriam minus ambiverint, parum fecerint. Hinc igitur factum, ut non tantùm præclarissima Majorum nostrorum gesta ignoremus, sed etiam multarum Urbium origines certæ, nos lateant. Esse autem Coburgum nostrum unum ex vetustioribus Franciæ oppidis conjecturis quibusdam colligere possumus. Et testantur nonnulli Historici, fide dignissimi, quòd Coburgum ante trecentos & plures annos, Ditioni Hennebergicæ subiectum fuerit; & tandem successu temporis ad illustrissimam domum Landgraviorum Thuringiæ, & Marchionum Mi-

Misniæ, atq; adeò in Principum Saxoniz potestatem pervenerit, unde etiamnum insigne quoddam illustre Principum Hennebergensium, in quâdam hujus oppidi portâ, conspicere licet. Attamen majoris perspicuitatis gratiâ, Dn. Matthæum Dresferum, Historicum illum maximè insignem, in Isagoge Historicâ de præcipuis Germaniæ Urbibus, graviter loquentem paucis audiemus, dum in hæc erumpit verba; Coburgum Franconiæ Urbs, Anno Christi 1291, à Poppone, Hennebergio Comite, ad Hermannum, Marchionem Brandeburgicum, Sororis suæ Filium, per Testamentum translata est, cum 22. Arcibus & Oppidis.

Hic Hermannus cùm in aula Alberti, Austriæ Archiducis, magna ex parte commoraretur, Waltero, Barbiensi Comiti, Coburgensis Ditionis gubernationem commisit. Mansit autem Ditio in Brandeburgensium potestate annos 23. & Anno demum 1314. per Conjugium Heinrici Comitis & Principis Hennebergici cum JUTTA, Hermanni, Marchionis Brandeburgici Filiâ ad Hennebergenses rediit. Anno 1345. Catharina Heinrici Hennebergii Filia collocata est in Matrimonium Friderico Landgravio, eo pacto, ut Heinricus, Pater, futuro Genero, Coburgum cum aliquot oppidis, loco Dotis, traderet: Etsi autem Nuptiæ peractæ sunt solenniter, tamen cùm Pater Sponso Coburgum ægrè cederet, Fridericus sponsam ad Patrem remisit. Is, quamvis dolenter ignominiam ferret, & armis vindicandam illam censeret, tamen reconciliatus tandem Genero Coburgum tradidit: ita ad Marchiones Misniæ & Landgravios Thuringiæ Coburgum translatum est; Hactenus Dresferus. Sed hæc longius persequi, non est opus, cum Francorum virtus non ignota sit.

Ab arce montis excelsi vicinâ nostrum Coburgum Nomen. suum Nomen sortitum esse, aliqui non inconcinnè autumant,

B

tumant,

tamant, hâc conjecturâ ducti, quòd oppido hoc nondum condito, circa Arcis jam munitissimæ ambitum Gramina non minus læta, quàm salubria, ubertim provenerint, ut inde Vaccæ largiter & copiosè pascerentur. Factum deinde esse dicunt, ut super saxosum & excelsum illum montem, Domicilium exstruxerit quædam Nobili stemmate prognata Matrona, illudq; inhabitare cœperit, atque curam pecudum alendarum, non minore sedulitate, quam utilitate & emolumento, egerit. Ita enim, latissimis in hisce pascuis luxuriatæ sunt Vaccæ, ut habitu corporis pinguisimæ essent, ut lactis copiâ maximè abundarent. Unde factum est, ut alii quoq; non procul ab Arce, in valle hâc, quâ jam Coburgum situm est, domos exstruere, & pecora sua ibidem pascere cœperint. Arcem autem istam à Nobili Matronâ in monte erectam, à Vaccis Nomen sortitam ac appellatam fuisse *Küheberg* volunt. Unde hæc Patria nostra, ob vicinitatem loci, appellationem traxerit, inflexâ aliquantulum Voce, ut Sonus gratior esset, nimirum *Coburg* / ut ita ex Vico in Pagum, ex Pago autem DEO clementer favente, in oppidum hoc amœnissimum & amplissimum excreverit. Parva etenim solent esse omnium rerum principia.

Situs:

In nobili Francorum Provinciâ medium fermè locum obtinet Coburgum, & est Caput ejus, ac quasi Metropolis. Civitas est ipsa ampla valdè, & in plano sita, nisi quod duos colles excelsos habeat, quorum Unus *der Schloßberg* alter *der Jüdenberg* nominari solet. Cum autem ex coeli intuitu, & ejusdem ob Terræ collationem optimi loci, & Urbis cujuslibet Situs cognosci possit, hos etiam numeros addo, quòd Coburgi Longitudo sit graduum 28. & minorum 23. Latitudo verò 50. graduum, & minorum 23. Undè sanè, & quâ in parte mundi hæc Urbs sita sit, & quantò

quantò intervallò ab aliis distet, ab Exteris facile colligi potest. Est ergo Urbs Coburgensis situ non solum commodissima, verum etiam, quò ad aspectum, amenissima, atq; omni ex parte jucundissima. Si enim Aërem sive Terram hujus oppidi (quæ duo in Urbium commendatione maximè spectari solent) consideres, nihil est, quod melius exoptes.

Figuram hujus Civitatis quod spectat, contemplantibus patet, eam neque circularem neq; quadratam Figuram referre, sed potius oblongam, & quòd à meridie versus septentrionem intra excelsos (uti supra dixi) ab utroq; latere montes ea deducta sit.

Figura.

Aërem habet hæc Civitas commodum & salubrem, non nimis crassum, non impurum, non turbitum, neq; nebulosum. Nam si quæ in ea colliguntur sordes, quibus Aër infici posset, eæ à pluvia desuper cadente, & per plateas, benè dispositas, diffuente, absterguntur & consumuntur. Hujus rei gratiâ valdè commoda est hæc civitas ad habitandum, & multi vitantur morbi. Quis enim nescit, quantum ad valetudinem tuendam, & ad ingenii vigorem, moresq; alendos atq; formandos, emolumentum conferat aëris ambientis salubritas? & contra graves morbos quantum pariat, & quantum aciem ingenii obrundet ejusdem impuritas? Quocirca hoc quoq; non postremum DEI ter optimi, ter maximi beneficium esse existimemus, quod coelum hoc, quo nos utimur, non nimis crassum sit: sed satis elemens, temperatum, & Valetudini quam minimè perniciosum. Quia ergo hæc Patria nostra neque Zonæ torridæ subjacet, neque subfrigida est, neq; alterius harum nimis propinqua, sed temperato sub cœli climate sita, utitur aëre verè temperatò,

Aëris salubritas.

commodò, atq; ita admodum salubri, & ad habitandum, præ aliis, non minus est commoda, quam jucunda.

Neminem autem præterit, quantum ad bonam corporis valetudinem conservandam & retinendam omnino (uti dixi) aëris ambientis salubritas conferat : Neminem etiam latet, quantum ad mores ingenii (uti itidem narraui) alendos, nec non formandos ea faciat. Est ergò, ut per noctes atq; dies DEO ter optimo ter maximo, hoc nomine, gratias agamus magnas, & supplicibus eundem rogemus precibus, ut ejusmodi sanam & salubrem Aëris qualitatem, ulterius nobis ex gratia largiatur, & ob peccatorum nostrorum varietatem non minuat. Insuper hæc coeli qualitas, quæ neq; æstu, neq; frigore, rebus nascentibus facilè nocet, facit, ut foeturæ omnium plantarum proventus, nostris votis ferè, respondeat. Hinc fit, ut pecudibus, ut ovibus, ut piscibus, ut herbis, ut fructibus, ut arboribus, hæc nostra Regio verè abundet.

Soli ferti-
litas & u-
bertas.

Terram n. quod attinet, natura & vis in procreando & alendo fructu ea est, quâ nec uberius res nasci, nec natæ potius ali, nec altæ facilius foveri ferè usquam possint. Hæc etenim necessaria vitæ alimenta tam abundanter suppetunt, ut ad satietatem usq; sufficiant. Hic occurrit Agrorum series circumquaq; fertilis, quos singulari bonitate ditavit Divina benedictio, ut propter optimum Frugum proventum facilè conferri possit Ager Coburgiacus cum solo Thuringiaco, quod propter pinguedinem maximè laudatur. Hic insuper videre licet Vineas, vitibus fertilissimis vestitas, ut Vineta amplissima cives & incolæ exhilarent. Hic Hortorum magnâ copiâ totum oppidum quasi cingitur, ut pleni sint Arboribus domesticis & pomiferis. Hic passim videre licet cerasos, prunos, malos, mespiles, & alias arbores, tantâ in copiâ, ut aspi-
cienti-

cientibus Sylvam quasi repræsentent. Hic non desunt Prata Fœniferacissima, variisq; plantulis & flosculis mirum in modum, quasi picta. Hinc saluberrima ad alendum pecus pabula singulis annis petuntur. O ingenuam ergò hanc Agrorum delectationem! O charam Vincarum suavitatem! O gratam Hortorum amœnitatem! O dulcem pratorum viriditatem! Non igitur video, quid hic requiri possit, vel debeat, nisi Zoili more, omnia DEI beneficia, non ferendâ temeritate reprehendere quis velit. Quin & hoc beneficium Divinitus consecutum est nostrum Coburgum, quod non in solitudine situm sit, sed civitatibus circumdatum amplissimis, quæ non solum firmis munitionibus instructæ sunt: sed & plurimis, & insignibus Donis maximè florent, ut tempore necessitatis, rebusq; duris ingruentibus, quasi munimen & præsidium sperari possit hoc in loco. Versus orientem est Culmbachum, quod sedes est illustrissimi ac Celsissimi Principis DN. CHRISTIANI ERNESTI Marchionis Brandeburgensis, tantoq; distat intervallo, ut uno die Viator suum iter conficere possit. Versus meridiem est Bambergæ, nobilis imperii Habitatio, quæ & soli fertilitate, & loci amœnitate, præclare gaudens, sex milliaribus abest. Norinbergâ celeberrimâ illâ Imperii Urbe, & rebus omnibus affluentissima, trium dierum itinere distat. Occasum versus Schweinfurtum est, quod est nobilis, & imperialis Franciæ Civitas munitissima. Versus Septentrionem est Erffordia, amplissima & vetustissima illa Thuringiæ Urbs, à qua duodecim milliarum intervallo disjungitur: Totidem ferè Jenâ, quæ propter Academiam celeberrimam, ob præsentiam virorum Doctissimorum, & liberalissima studia, quæ illuc sunt, maximè floret, tanto fermè spacio, quanto Capernaum ab Hierosolymis disjunctum fuit. Alii itaq;

suos Vicinos prædicent magnoperè, nobis sufficit, nos habere eas Civitates propinquas, in quibus Verbum salvificum, Divinitus patefactum, non tantum purè docetur: Verum etiam Sacramenta, à CHRISTO instituta, incorruptè ac integrè dispensantur.

Sylvæ.

Est & Coburgum nostrum, ex omni ferè latere, Sylvis cinctum, inter quas densissima est illa, quæ spectantibus versus Septentrionem sese videndam præbet, quam nostro idiomate, Sylvam Thuringiacam nominare solemus. In hac distinctæ variarum Ferarum & belluarum species, per venationes crebriores (uti & aliis in sylvis) vernali, æstivali, autumnali, brumali tempore, sagacissimè capiuntur, per quas Cibus Principis perillustrissimi, & Incolarum acquiritur uberrimus. Imò in hac sylva non solum varia Lignorum genera, structuris utilia abundè caduntur: Verum etiam Gramina, in eadem copiosa & saluberrima proveniunt, quibus pecora insigniter pingvescunt, ut & hinc non mediocris apud nos utilitas, in omnes vitæ mortalis partes diffundatur copiosè.

Flumina.

Nec desunt Aquæ etiam, aut fluviatiles, aut fontanæ, quæ irrigant agrum Coburgensem amoenissimè, inter quas Principatum ducit ISSUIS, qui ex sylva Thuringiaca ortus, Neostadiensem, & nostrum Coburgensem locum, multiplici anfractu, perlapsus, per valles, nobilitat, & condecorat, & in tota Franconia notissimo à se cognominato, Mœno, nobilissimo Franconiæ fluvio, miscetur. Prætercà alluunt hinc nostram Patriam, & quasi ditant suis fluviis Lauthera inferior & superior (cui adhæret officina chartaria) quæ augustis suis alveis alunt copiam magnam optimorum Piscium, juxta quos fluviolos, aliæ plures sunt conjunctæ Aquæ; in primis juxta plateam publicam hujus nostræ Civitatis Lapideam, Steinweg dictam, fluvius decurrit

currit fortis, cujus aquæ ductus septem molarum rotas circumducendo movet, commovet, removet, quæ molæ ad quotidianum civium & incolarum usum & commodum publicum, plurimum conferunt. Nil dicam de lignorum apparatu, quæ ex sylva Thuringiaca, per crebros meatus & anfractus longos, sumptu tolerabili, in civitatem Coburgensem, cum fructu uberrimo, deducuntur & advehuntur, ex quibus Aula nostra illustrissima & civitas, lignorum cumulum ingentem colligit, quæ ligna Hypocaustorum calefaciendorum additamentum præstant utilissimum, commodissimum, acceptissimum.

Stoa
arabens.

Fontes in eadem nostra Patriâ non tantum publici, Pontes. sed & privati intra & extra Civitatis moenia habentur quam plurimi, in quibus aqua non tantum viva, sed & puteana effluit, quibus cives ad varias vitæ commoditates, magna cum voluptate, utuntur, adeò, ut vix aliqua platea in oppido detur, quæ non aquâ Fontanâ sit dotata. Duo per canales deducti sunt in nostro Foro publico, qui non minus frigidissimi, quam saluberrimi profiliunt, qui Picturis exornati, & imaginibus condecorati, jucundo spectaculo intuentium oculos pascunt. Unde aqua largissime promanat, & civibus, contra exorta incendiorum damna, multum commodi præstat. Hæc fontium abundantia magnam parit amœnitatem toti nostræ Urbi: multi hinc Horti, multæ piscinæ, irrigantur: arbores, & omnis generis crescentia aluntur.

Sunt hîc etiam Piscinæ quam plurimæ, non tantum Piscinæ. circa nostrum oppidum: sed etiam in lata circumferentia totius nostri Ducatus Saxo-Coburgiaci, quæ piscium copia abundat maximâ, adeò, ut DEUS optimus Maximus huic oppido nihil denegasse videatur, quod ad loci hujus satietatem, fertilitatem & amœnitatem facere videatur.

Uc

Ut autem Phosphorus, ante auroræ ortum, suo splendore cæteris stellis & sideribus præit clarissimo: ita cæteras Piscinas longum superat piscina apud Neostadium ad Ericas, amplissima. - Piscina apud Pagum Stresenhausen copiosissima: Piscina in Districtu Neohusano copiosissima: & reliquis piscinarum confluxus, in nostro Ducatu pulcherrimus, ex quibus illustrissimi Principis Aula & Civitas multum fructuum capit, & non rarò ingens Piscium abundantia Vicinis populis tolerabili pretio venditur.

Admonitio.

Has igitur Patriæ nostræ Commoditates crebro animo volvere debemus, Auditores svavissimi, mentesq; nostras excitare, ut ineffabilia hæc DEI dona rectè agnoscamus, iisdemq; cum reverentia, pietate & gratiarum actione maxima, utamur. Tot, & tanta beneficia, non casu, terræ alicui accidunt, sed à singulari DEI providentiâ & bonitate proficiscuntur, & oriuntur.

Audivistis jam, Auditores, recenseri ea bona, quæ nostrum Coburgum à Natura est assecutum; jam mecum quoq; considerate illa, quæ à Curâ, industriâ, studio, & opera acceperit. Et ut ea, quæ in sensus incurrunt, oculisq; conspici possunt, commemorem, floret hæc Patria nostra, Ædificiis tùm publicis, tùm privatis, magnificis sanè & amplissimis. Est autem hæc Urbs ædificiis pluribus referta, adeo, ut longissimè sese extendat. In extruendis autem domibus mediocritatem adhibent cives, quæ in omni usu & cultu vitæ laudatur. Nec tamen deest Ædificiis mundities, ornatus, & elegantia. Pagos habet in Vicinia multos, & proprios, non solum pulchris ædificiis exornatos, sed & pratis & fertilibus agris divites.

Pagi vicinitatis.

Arx montis, sive Castellum.

Ab oriente, non procul ab Urbe inædificata est monti alto Arx amplissima, munitissima, & valdè conspicua, idem cum oppido Nomen habens. Quâ, inquam, arce, situ præ-

præstantiorem, formâ pulchriorem, circuitu ampliorem, vix ullam se vidisse, plurimi asserunt, quam à Majoribus suis extractam, & huc usq; conservatam, Serenissimus noster Princeps, FRIDERICUS WILHELMUS, Pater patriæ providissimus, Dominus noster Clementissimus, novis fortalitiis, munitionibus & propugnaculis vallare, indices conatur. Conspicua hæc Arx est non solum structuræ magnificentia, sed & omni munitionum, armorum, & bellicæ supellectilis genere instructissima, ex qua oppidum hoc, & vicina Regio, contra Hostium vim validissimè defendi potest. Præbuit hæc Arx Hospitium divo Luthero tempore Augustanæ confessionis, qui præclara in eâ monumenta reliquit, inq; eâdem, inter cætera, cantionem illam Germanicam, *Eine veste Burgk ist unser Gott* &c. composuit, quam etiamnum hodiè magnâ cum Animi, in Deum confidentia, Ecclesia piorum decantat, magisq; decantabit. Hic adest etiam Templum, egregiè depictum, pulcris Campanis, & Horologio laborioso exornatum, in quo diebus sacris verbum purè docetur, & Sacramenta distribuuntur.

In ipsa verò Civitate *Ædificia* eo artificio exstructa sunt, ut ad *Necessitatem* nihil utilius, & ad voluptatem nihil jucundius, optari posse videatur. Muris etenim excelsis, portis firmis, & Fossis profundis, quæ Anno Christi 1492. primùm fossæ inventæ sunt, circum eircâ probè munitum est oppidum, adeò, ut ab incurSIONE Hostium, quos DEUS clementer avertere dignetur, nos tutos præstare queat.

Portas, ad singulas coeli plagas, directas, habet nostra Patria fortes, in quarum meditullio non aliter, ac ventriculus in corpore Humano, Forum continetur satis spaciosum, juxta quod conspicitur illustrissima Cancellaria, ampla Curia, bina xenodochia publica, in quibus Peregrini

C

*Ædificia
publica.*

Portæ.

grini hospitantur : instructissimum Bibliopolium, vel li-
brorum, & voluminum receptaculum : longus officina-
rum Mercatorum tractus : & alia Domicilia pulcherri-
mè exornata aspectu : inprimis Orientem respicit porta
lapidea : Meridiem Ketzschiana : Occasum Judaica : Se-
ptentrionem Ptochotrophæi. Hæc 4, uti ptochotrophæi,
est exornata Horologio, singulari ex arte elaborato, ha-
bente secum Horologium sciotericum, uti & Gnomonem.
Ad hæc 4. Horologia accedit & 5. quod conspicitur in
compositâ, S. Crucis Turri, non procul à præfectura vigi-
lum distante, ut ita nostrum oppidum Patruum, 5. Horo-
logiis certis, insigniter exornatum sit.

Singulæ hæc portæ fortes binas januas habent, cum
validissimis claustris, & cataractis, tam ferreis, quàm lapi-
deis, & ligneis, quibus adhærent 4. Suburbia populosis-
sima : 4. Turres cellissimæ : & extra muros 4. Pontes, ut
unus versatilis, unus lapideus, & duo sublicii. Habetur
hîc etiam officina Monetaria : & officina campanarum.
Annon hæc sunt ornamenta, nostræ patriæ insignia ?

Templum
Cathedra-
le.

Inter reliqua magnificè extructa Ædificia præemi-
net sublime Templum, quod divi Mauritii memoriæ olim
consecratum fuit, cujus amplitudinem, Turris celsitudi-
nem, & Campanarum quinque benè sonantium, præstan-
tiam, vix quisquam est, qui ignoret. Et ornatum est hoc
Templum **DUPLICI** Horologio artificiosè constructo,
quod continet Rotas versatiles, Denticulos, Scapum,
Libram, Æquipondium, Horologium solarium, & Gno-
monem, singula mirâ ex arte & parte elaborata ; uti &
variis picturis, aptissimis subselliis, sex rotundis columnis
ceu validissimis Fulcris, choro pulcherrimè exornato, Arâ
in altitudine positâ : Superiori & inferiori Suggestu : Ba-
ptisterio elegantissimo : Sacratio amplo : Organo pneu-
mati-

matico, nec non insignibus Epitaphiis; inter quæ admodum splendidum, & magnificentum est, quod Parentum, piè defunctorum memoriæ Illustrissimi Principis, ac Domini olim clementissimi, JOHANNIS CASIMIRI, piè recordationis, consignatum conspicitur. In hac sacrâ æde stupenda ipsius sacrosanctæ Trinitatis, in homines, Beneficia quotidie decantant pii: In eadem salvificum DEI Verbum purè & sincerè singulis diebus, per Ecclesiæ Ministros, viros verè religiosos sonat, resonatq;: In eadem Sacramenta, secundùm Christi institutionem, incorruptè & integrè dispensantur, ac distribuuntur, imò accipiuntur. Ad hujus Templi ambitum commodissimæ trium Dn. Diaconorum ædes vel habitationes conspiciuntur. Non procul Dn. Doct. & Generalis Superintendentis Habitatio videtur satis commoda.

Ad hoc nostrum cathedrale Templum pertinent aliæ etiam 5. ædes sacræ, uti est Templum 1. Arcis Ducalis. 2. Castelli montani. 3. sacræ Crucis. 4. Cœmeterii. 5. Leprosorii, in quibus singulis diebus sacris ut plurimum Verbum DEI sincerè spargitur, adeò ut pius homo iis, per distinctas horas Diei Dominicæ, quatuor dias conciones, auribus suis avidis percipiat: O quantum nostræ Patriæ insigne! O quantum decus! O quantum ornamentum!

A latere hujus augustissimi Templi exstructum con-

Gymnasium illustre.

spicitur illustre hoc Gymnasium nobilissimum, Musarum, Literarum & Artium ingenuarum Domicilium, quod noster olim munificentissimus Princeps ac Dominus, Dn. JOHANNES CASIMIRUS, Dux Saxonie, Julie, Montium &c. beatæ recordationis, tertiâ Julii Juliani Anno 1604. in Patriæ, & Vicinarum Regionum gratiam, regiâ magnificentiâ, aperuit, cujus splendor, non aliter, ac Jaspis anulum aureum, universum oppidi circulum exornat. Hoc

Collegium non tantum externam suam specie valde insigne est: sed & intra maximè excellens. Intra etenim singulae totius compagis partes artificiosissimo opere sunt aedificatae, ita ut Auditoriis, Ambulatoriis, Conclavibus, & reliquis structuris, nihil convenientiae aut decoris deesse videatur. Pars ejus est Alumnæum illustre, in quo Adolescentes studiosi, Principali liberalitate, aut gratuito, aut minimo suo sumptu, aluntur. Imò valde exornat hocce Collegium artificiosissima atq; pulcherrima Effigies quondam Principis, JOHANNIS CASIMIRI, b. m. in frontispicio posita. Auditoria personant præstantissimorum Virorum vocibus. Traditur in illis sacrosancta Theologia; Jurisprudentiæ quoq; principia non negliguntur: Medicæ artis fundamenta egregiè docentur: imò Philosophia tam practica, quam Theoretica, ex limpidissimis Aristotelis, & Peripateticorum Fontibus, largissimè effluit; Nec rarò publicæ de rebus, scitu dignis, instituuntur Disputationes: Declamationes itidem, vel soluta, vel ligatâ oratione, styli non tantum Latini, sed & Græci, imò interdum Hebraici, Chaldæi, Syri & Arabici etiam habentur: Et ut summatim dicam, omnia laudabiliter constituta, inveniuntur, adeò, ut Domini Professores, Viri eruditione, & virtute excellentissimi, omninò nihil desiderari permittant, quorum Dux & Coryphæus hodiè est Dn. Tobias Seifartus Senior, SS. Theologiæ Doctor eximius, Generalis Superintendens, merentissimus, qui suis Disputationibus, Orationibus & Lectionibus Theologicis, hodiè super aureolum Concordiæ librum maximè floret. Dn. Johannes Christophorus Seldius, SS. Theol. Doctor insignis, specialis Superintendens Römhildensis, qui suis Disputationibus, Theologicis, iisq; crebrioribus egregiè viget. Dn. Daniel Keyser J. U. Doctor, & Advocans Aulicus,
qui

Dnn. Professores.

qui suis præceptis Jurisprudentiæ excellit. Dn. Johannes Christianus Frommann/Medicinæ Doctor clarissimus, nec non Medicus Provincialis, qui suis lectionibus & Disputationibus physicis, multum splendet. Dn. Andreas Frommann/Magister, hujus Gymnasi Director, & Sacrarum Literarum Metaphysicæ & Philosophiæ practicæ Professor meritissimus. Dn. Johannes Spindlerus, linguarum Orientalium, & Logicæ excultor acutissimus. Dn. M. Johannes Wölffing/Mathematicum & Græcæ lingvæ Professor subtilissimus. Dn. M. Israël Clauderus, Historiarum ac Eloquentiæ excultor maximè industrius. Adest etiam Professor Extraordinarius Dn. M. Johann. Christophorus Koblhanß / Rector Scholæ Senatoriæ dexterrimus, qui suas lectiones Gymnasticas, quæ Poësin Græcam, & Admiranda Optica solerter perficit.

Hi nominati Dn. Professores, inter egregiè doctos, dilucidissimè splendent, uti Hesperus inter Sidera. Horum, inquam, fidelibus & assiduis laboribus, præclari fructus, DEI benedictione, insigniter respondent, juxtâ promissionem dulcissimam Divi Apostoli Pauli in 1. Cor. 15,

Non labor in Domino vester inanis erit, quod ipsum, Experimentientia etiam testis locuples, satis testatum fecit, & adhuc per DEI optimi Maximi gratiam clarum reddit. Ex hoc etenim nostro Gymnasio Casimiro-Wilhelmiano Viri doctissimi, ceu equo Trojano, prodierunt, qui, per nostram memoriam suas sedulas operas navarunt, non tantum polo, sed & solo, quorum plures in Domino placidè dormiunt; uti & ego, totum per Sexennium fideliter fui informatus, adeò, ut de Cathedrâ, quod citra Arrogantiæ suspiciõnem dictum velim, Ego, per tres successivè seqq. annos, tres Elegias Christianas, carminicè conscriptas, publicè recitaverim. Prima, constans 316. Distichis,

erat de Christi nativitate : Secunda, constans 357. distichis, erat de Christi passione : Tertia, constans 371. distichis, erat de Christi Resurrectione & ad Coelos Ascensione, ita totam Christi vitam, quam in his terris duxerit, stylo & filo Metrico depinxi & enarravi.

Arx Ducalis.

Non procul à conspicuis hisce Aedificiis fundata est Arx Ducalis, quæ nostrorum Avorum memoriâ, ex Monasterio deserto, in Aulam Ducum Saxoniae conversa esse dicitur, quam postea invictissimus Imperator Carolus Quintus, in suo, per Coburgum, transitu die Ehrenburgæ nominasse perhibetur; uti Vulgi opinio existimat, quâ appellatione magna fide etiamnum utitur. Hanc magnis sumptibus extruxisse fertur ERNESTUS Dux Saxoniae, beatus ante longa tempora, quæ jam toti civitati est maximo decori, adeò, ut regimen Aulicum, cum Aërario ditissimo, cui præest hodiè magnâ cum laude, Vir, singulari prudentiâ, insigni excellentiâ, multarum rerum varietate, & consiliorum dexteritate eminentissimus Dn. Johann. Georgius Försterus, J. U. Doctorandus, & Scholarcha laudatissimus, & reliquis vitæ Aulicæ requisitis pernecessariis, magno cum splendore, & insigni commoditate, hodiè perficiatur; imò jam, per largam DEI benignitatem, Sedes est, propter aedificia, picturas, imagines, pulcherrimè exornata, depicta, & benè firmata, nostri Serenissimi ac Celsissimi Principis, ac Domini, Dn. FRIDERICI WILHELMI, Altenburgensis Ducis Saxoniae, Juliae, Cliviae, Montium, qui per illustrissimus Princeps hodiè in inclytâ domo Saxonica, singulari DEI favore, natu maximus est, Divinâ Sapientiâ ornatus, quæ sola Sapiencia est nominanda, quam Spiritus S. per Verbum accendit in homine renato, ut firmiter credat, non esse aliam viam, neq; in coelis, neq; in terris, per quam in gratiam redire, & cum DEO recon-

recon-

reconciliari, miser homo possit, quàm per gratuitam misericordiam, propter Christum promissam omnibus, qui poenitentiam agunt, & Fide, hoc beneficium, in solo Christo apprehendunt, uti in hujus Arcis Ducalis Templo pulchro, publicè interdùm docetur, in quo itidem Campanæ benè sonant, & Horologium ad Horarum intervalla rectissimè quadrat. imò hæc Arx ædificiis, picturis, imaginibus, Conclavibus, Hypocaustis, Cellulis &c. hodiè adeò splendet, & fulget, ut nemo rationis potens, suo intuitu, satis admirari queat. Præterea in nostro Principe conspicitur Natura Heroica, ingenii præstantia singularis, Virtutes altâ mente & Principe Heroico, dignissimæ apparent. Hujus nostri Principis laus non est silentio sepelienda, sed publicè proclamanda, imò pleno ore prædicanda. **A** **DEO** igitur optimo Maximo etiam atq; etiam petamus, ut selectissimum hocce Organon, unâ cum Serenissimâ Con-
juge MAGDALENA SIBYLLA, è sanguine Electorali progeneratâ: cum unico Filio illustrissimo, & Celsissimo Principe, ac Domino, Domino **FRIDERICO WILHELMO**, nec non cum unicâ Filia Illustrissimâ & Celsissimâ **JOHANNA MAGDALENA**, ceu binis dilectissimis, imò charissimis Liberis, saluum & incolume diutissimè servare velit, ut sub hac Gubernatione, in pace & tranquillitate, diuturnam vitam agere valeamus. Sed revertor ad id, unde eram digressus.

Digressio
in laudem
Serenissimi
nostri
Principis.

Inter Arcem Ducalem, & Templum Cathedrale, cum aliis Habitaculis pulcherrimis, interjaacet officina Typographica, novis literarum & Characterum formis nuper condecorata, ubi Typographus suos labores pernecessarios, singulis diebus, de industriâ, perficit. Hanc artem Typographicam Johannes Mentelius in Strassburg primus omnium invenit, inventam autem Johann. Gutteneberg zu Mainz ingeniosè elaboravit, uti quidam Mathematicus testatur.

Officina
Typographica.

Juxta

Præfatura. Juxta hanc Typographiam conspicitur elegans Habitationis nostri novi Dn. Præfecti, Dn. Friderici Borni, juris utriusq; Doctorandi; Det DEUS, ut suæ Præfecturæ diu benè præsit! Det DEUS, ut sanâ valetudine Corporis, ac animi diu utatur! Det DEUS, ut hâc in arduo officio ipsius Humeris imposito, Civitati & Regioni Saxo-Coburgiacæ multum emolumentum, imò plurimum utilitatis, pariat!

Hortus aulicus. Huic Arci Ducali adjacet Hortus Aulicus amœnissimus, variis Plantarum odoriferarum, Herbarum coruscarum, florumq; benè olentium generibus, refertissimus, quibus Hortulanus, Topiarius, & Frondator, magno cum labore, & insigni industria, maximè studet, adeò, ut in lucem apertam producat varias plantas, voluntarias, & spontè nascentes: odoratas, & coronarias: varias Herbas cum foliis pilosis, laciniosis, ferratis: varios flores, cum violis albis, flavis, caninis: varias Rosas, ardentes, rubentes, caninas: varias pomorum species, cum variis pyrorum partibus, unde Aulicum Pharmacopolium insigniter decoratur, condecoratur, amplificatur maximè.

Hippodromus. Hic etiam invenitur Hippodromus, Equis informandis & exercendis designatus, quibus Nobili sanguine prognati, ut plurimum delectantur.

Sagittiludium. Huic contigna est domus, pulcherrimè exornata, in qua Sagittiludia frequenter instituuntur, instituta regaliter administrantur, administrata graviter perficiuntur, id, quod annis superioribus erat frequentissimum, atq; usitatissimum.

Sphæristerium. Ad hujus domus latus adjacet Sphæristerium, per elegantes picturas, artes, & sumptus, elaboratum, in quo pilarum lusoria, egregia corporis alacritate, exercentur, quæ pilarum exercitia modestè & honestè facta, ad valetudinem

rudinem retinendam, recuperandam, confortandam, multum, imò quam plurimum faciunt, & conducunt.

Inter reliquas *Edificiorum coronas* longè eminent *Dicasterium*, quod quondam noster liberalissimus Princeps, Johannes Casimirus, Christianæ recordationis, in Foro publico, Anno Christi 1599. sumptuosissimè extruxit, ubi Viri eminentissimi, & utriusq; juris cognitione clarissimi, D. Augustus in primis Carpzovius, Magnificus Dn. Cancellarius, Vir conscientiosissimus, Proto-Synedrii Præses clarissimus, & Scholarcha Primarius, & reliqui Domini Consilarii gravissimi, puta, Generosus Dn. Georgius Sigmundus ab Erffa in Birchach & Waidhausen &c. ut & Nobilissimus Dn. D. Johann-Nicolaus Hanwackerus, in Schwallingen Hæreditarius &c. toties confluunt, quoties arduis de rebus Consilium est habendum.

In hac magnifica domo itidem perillustre & venerabile Consistorium habetur, in quo Controversiæ Ecclesiasticæ extricantur: Casus matrimoniales dirimuntur, & alia Ecclesiarum genera expediuntur. Hic jus & æquum æquisima lance distribuitur: Hic serena pietas floret: Hic dia justitia triumphat: Hic publica Tranquillitas imperat: quæ res & DEO & hominibus gratissima est. Ob hujus Cancellariæ elegantiam, & artificiosissimam structuram, & præstantiam, pleriq; aspicientes in admirationem trahuntur, ingenuè præ se ferentes, paucas domos, huic pares, se conspexisse.

E regione hujus, Curia exstructa, magnificentiam haud vulgarem, aspicientibus monstrans, in qua prudentissimi Domini Consules, Spectatissimi Dnn. Senatores, & totius Senatus amplissimi Collegæ, singulis ferè diebus, confluunt, & conveniunt, quoties de intricatis Civium & Incolarum negotiis, consilium est habendum, ut æquum,

D

ut

ut iustum, ut bonum rectè conseruetur. Huic Curia est, apertè affixum Horologium sciatericum, uti & Gnomon, cùjus iridem Campana benè sonat, resonatq;.

Saltato-
rium.

Huic Curia benè exornata, adhæret pulchrum ædificium, in quo Choreæ nuptiales, à Saltatoribus & Saltatricibus, honestè & modestè interdum habentur & exercentur.

Pharmaco-
polium.

Huic contiguum est Pharmacopolium, in quo Dominus Pharmacopola, per suas pyxides refertas, omnia Medicamentorum & Aromatum genera promptissimè porrigit, artificiosissimè constructa, contra gravia morborum pericula, clades & infortunia.

Forum.

Circa has domos elegantissimas habetur Forum, satis spaciosum, quo singulis septimanis, Nundina profestæ binæ, & publicæ s. solenni festiuitate, & festiva solennitate, cum denso populi concursu, celebrantur.

Armamen-
tarium.

Non procul à nostro Foro Coburgensi est ædificatum Armamentarium, quod formâ pulcherrimâ, capacitate spatiosâ, elegantia convenientissima, est condecoratum, quod insigni armorum bellicorum copiâ, ad Defensionem necessariâ, superioribus annis, præsentè armorum Præfecto, erat instructissimum: sed propter hostilem cohortis Pontificiæ, A. C. 1632. incursionem, oppugnationem, & expugnationem, tale Armamentarium est spoliatum, & miserè devastatum.

Cœmite-
rium.

Extra Urbis mœnia stat elegantissimum Cœmiterium, in quo corpora Defunctorum terræ, matri, honestè insinuantur & commendantur, idcò, ut ejusmodi Cadavera in Domino placidè quasi dormiant. Unde & hujusmodi loca vocantur Dormitoria, sive domus viventium.

Hic, inquam, Defuncti in sepulcris conduntur, atq; indubitata Resurrectionis spe nituntur, in quâ aliquando
singul-

singula corpora, cum illis ipsis Animabus, à quarum confortio, temporalem per mortem, sejuncta fuerunt, iterum conjungentur, quam primùm coetus Angelici tubæ clangor auditus fuerit. Hic locus Epitaphiis pulcherrimis ita est illustratus, ut nemo, nisi lapideâ mente durior, illum ingrediatur, quò fugacem hac vitam non deplorans, mortis subeundæ inclementiam animitùs consideret, atq; futuræ gloriæ fruitionem, cum desiderio expectet: in specie, quia novum, elegantissimum, pulcherrimum templum nuper, magnis sumptibus, fortiter est ædificatum, in primis curâ & studiò Magnifici Dn. Cancellarii (qui insignem pecuniæ vim largiter addidit) item nostri Doctoris Generalis Superintendentis, & quondam Dn. Quæstoris Georgi Philippi Amlingl, jam in illo qua corpus exanime recubantis, nec non Dn. Nicolai Volimhusii Oeconomix Ducalis Præfecti, & simul in Zella Quæstoris, adhuc viventis, ut non tantum Conciones Funebres ibidem pie habeantur: sed & Comites Funerum, sub illius tegmine valido, contra nivis & pluviarum densitatem, imò & frigoris injuriam, tutissimè sedeant.

Quando & quomodo nitidissimum illud Templum sit consecratum, Portalis indicat inscriptio, literis quidem inauratis:

IN NOMINE SS. TRINITATIS,
FANUM HOC COEMETERIALE
EXTRUICOEPTUM ET CONSUM-
MATUM
JESU SALVATORI.

Privata Ædificia quod attinet, iis mediocriter etiam pro Civium facultatibus, exornatum est oppidum nostrum. Illis etenim nec mundities, nec ornatus, nec elegantia

Privata
Ædificia.

gantia deest, ita tamen, ut non tam ad ostentationem & luxum exstructa sint, quam ad necessarios habitationis usus exhibendos comparata. Ad hæc refero 7. publica Diversoria: 5. molas aquarias: 4. Balnearia: 3. officinas cerevisiarias, in quibus per distincta Athena, à Zytopenis Coburgicæ cerevisiæ primariae solenter coquuntur, quæ aliarum Urbium, imò & Regionum Portiones longè superant, iisque multum præferuntur, quæ intra & extra Moenia inveniuntur, in quibus Civibus, Paganis, & Peregrinis, multum commoditatis gignitur.

Status gubernationis politicae.

Quia verò in ædificiorum splendidis molibus, vera laus civitatum non posita est, sed in iis maximè sita, quæ Rempublicam propius concernunt, eâ etiam in parte, quid Patriæ meæ desit, non video. Etenim forma gubernationis politicae in eâ, per Dei gratiam, optimè est constituta. Magistratus enim Urbanus à Serenissimo nostro Principe probè est constitutus: Consulibus & Senatoribus prudenter ordinatus, qui Decalogum immutabilem, totius sui Regiminis normam, formam & amussim habeat: nec non vitia & flagitia, cum illo pugnans, severe puniat, præsertim verò eos, qui foedo scelerum luto sese contaminare non cessant, è societate Humanâ prorsus removeat. Novit enim, quod gladium non frustrâ gerat: Sed ideò per Magistratus authorem, lateri suo succinctum habeat, ut atrociter delinquentes severe puniat: Hinc cives & incolæ, arate, sapientiâ, consilio, & industriâ benè videntur. ita vera fit vox Achillis, qui negat, se in illa Republicâ vivere posse, quâ boni & mali, prudentes & imprudentes, pari honore afficiuntur.

Disciplina Civium domestica.

Ut autem bonus Dux bonum facit Comitem: ita optimum Regimen optimam inter Cives Disciplinam instituit & conservat. Ideòq; hinc ea est civium erga Magistrat-

gistratum observantia: ea est mutua benevolentia & hu-
 manitas: ea erga peregrinos comites: ea erga Pauperes
 & egenos beneficentia, ut merito maximam, hoc nomine,
 laudem mereantur. Domesticarum verò rerum & Fa-
 milia, eam gerunt curam cives nostri, ut conjugia ho-
 nestissime contrahant, & castissime tueantur: Liberos,
 matrimonii fructus dulcissimos, optimis moribus tum
 ipsi domi instituant, tum & per publicos Præceptores, lite-
 ris humanioribus, pietate & probitate sedulo informari
 curent. Et certe non ultima pars sita est in privata Li-
 berorum educatione. Etenim prima illa & candida Pu-
 eritiæ educatio, quibus coloribus domi à parentibus pri-
 mum imbuitur, eos tenacissime retineat, nec elui ulla po-
 sita ratione poterit.

Privatæ verò Parentum educationi publicam institu- ^{Scholæ}
 tionem adjungi omnino oportet, quæ hinc se gerit opti-
 me. Habetur hinc Schola Senatoria & oppidana, amplis-
 simi Senatûs officina, in bona forma constituta, in quâ flo-
 rentissima Juventus magnò numero referta, in distinctas
 7. Classes est distributa, quibus præsunt Præceptores, Viri,
 pietate, eruditione, humanitate, morûq; integritate, Cla-
 rissimi, Præstantissimi, qui ætatem teneram rectè mode-
 randi instructi, molles animos fideliter, in literis & bonis
 moribus sedulo instituunt, ut ex iis, tanquam ex equo
 Trojano, salutaria Ecclesiæ & Reipublicæ organa pro-
 deant. Qui verò ad artes liberales à Natura idonei non
 sunt, ad mechanicas exercendas satis maturè adhiberi so-
 lent, quarum artium mechanicarum varietas, copia & fre-
 quentia Coburgi est insignis. Eximiam autem laudem
 Schola Senatoria meretur, quòd in eâ, cum Adolescenti-
 bus, ars Musica, rectè & benè canendi, magnâ cum seduli-
 tate, exerceatur; Unde Chorus musicus benè, imò artifi-
 ciosè,

ciose, sonat & refonat, non tantum in Templis: Sed etiam
interdum in Plateis, ubi quidam Studiosi & Adolescentes
conveniens sustentationis medium assequuntur, qui pau-
pertate & egestate premuntur. Huc pertinent & Scho-
lae, in quibus pueri & puellae bene informantur, in orando,
discendo, legendo, canendo, scribendo, imò interdum
etiam in arte Arithmetica, numerendo, addendo, subtra-
hendo, multiplicando, dividendo, & aliis scientiarum ge-
neribus. Et quod praecipua laude dignum est, assuescunt
pueri puellaeq; ad Catechismi recitationem in scholis,
Templis & aedibus privatis. Haec res quam pia, quamq;
DEO grata sit, & utilis pueritiae, facile est judicatum. Faxit
DEUS, ut porro talia exercitia Pietatis inter nos conser-
ventur, & ad omnem posteritatem usq; propagentur.

Ecclesia.

Et magnum equidem ornamentum nostro Cobur-
go conciliant ea, quae haecenus in medium sunt prolata.
Sed quantum ROMA praeceteris civitatibus suum ca-
put extulit: tanta quoq; excellentia & praestantia praere-
liquis hujus urbis decoribus, eminet ipsa Ecclesia, quam
DEUS Trinunus Sibi hic per Verbum & Sacramenta quoq;
colligit & conservat. Lucet ergo in hac patria nostra
doctrina Evangelii pura & incorrupta, ut ita ejus munere
Tramitem, per hanc lachrymarum vallem, in patriam
aeternam invenire, & auxiliò Spiritus Sancti eidem firmi-
ter insistere queamus. Doctrinam Christianam, quam
Divus Lutherus, pia memoriae, à densissimis Papistarum te-
nebris repurgavit, nostra Ecclesia pure & sincerè sonat,
fideliter junioribus inculcat, & usum Sacramentorum ve-
rum & integrum, sicuti à Testatore ac Authore CHRISTO,
instituta sunt, servat. O ergo beatos, quorum mentes, in
vera verbi Divini puritate, DEUM agnoscunt, & cele-
brant. O miseros, qui tanta bona aspernantur, &
uti

uti porci preciosam margaritam pedibus conculcant, quorum horrenda ingratitude merito detestanda est. Cæterum, cum in Ecclesia non satis sit, proponere veram doctrinam, sed necesse sit, etiam extirpare impia dogmata, quæ Veritatis atrocissimus hostis, Diabolus, per fanaticos spiritus subinde spargere, omnibus nervis contendit, commissa est cura, Ecclesias in toto Ducatu inspiciendi, admodum Reverendo, clarissimo, & Sacrarum literarum cognitione excellentissimo Viro, Dn. TOBIÆ SEIFARTO, Seniori, Sacrosanctæ Theologiæ Doctori eximio (quem honoris gratia nomino) de cujus laudibus etsi tacere malim, quàm pauca dicere, hoc tamen unicum affirmare, non vereor, quod in omni scientiarum supellectili, singulari DEI gratia, instructus sit, in primis cognitione linguarum originalium, suisq; scriptis, orationibus, Disputationibus, & lectionibus Ecclesiasticis, atq; Gymnasticis, quæ in lucem edidit, & deinceps, per Spiritus S. inspirationem, in publicum emissurus est. Hicce Vir, noster Superintendens Generalis est inter solidè doctos, non aliter, ac stella Veneris, quæ inter nocturnos ignes emicat. Hicce Doctor, pio Zelo, ex agro Ecclesiæ ejicit ea dogmata, quæ contra genuinum Prophetarum & Apostolorum sensum pugnant. Huic nostro Cory-
 phæo in profligendis erroribus tradunt operas Viri Per-
 Reverendi, Clarissimi, ac Eruditissimi, Ecclesiæ Coburgensis hodiè Ministri verbi Divini fidelissimi, Dn. JOHANNES HOFFMANNUS, Senior Ministerii oppidani, & Archidiaconus, Vir ille Clarissimus; Dn. JOHANNES KRUGIUS, Sub Archidiaconus, Vir ille Eruditissimus; Dn. JOHANNES SCHARFFIUS, Catecheta, Vir ille eloquentissimus; Dn. JOHANNES PHILIPPUS Eschenbach, Pastor ad sanctam Crucem, Vir ille pientissimus. Hocce Collegium JOHANNITICUM

Ministe-
 rium Ec-
 clesiasticum.

Tu

Tu regē Jovā diu, firma, defende, guberna,
Ut templum voces audiat usq; factas.

Hi boni Viri, ingenti veritatis & gloriæ Divinæ amore flagrantes, acerrimum odium habent adversus Sophistas, & Sycophantas, Veritatem corrumpentes, sicuti Vir, secundum Cor DEI, dicit, : perfecto odio oderam illos, inimicos tuos odio habui & abominatus sum, legem verò tuam dilexi.

Epilogus.

Sed quò longius in altum devehor, Auditores æquissimi, eò latior & potentior orationis meæ campus sese ostendit. Interim verò Temporis ratio, & vestra singularis benevolentia, paterna affectio, atq; Humanitas, me adhortantur, ut vela tandem contraham, & cymbulam meam ad litus apellem.

Percepistis ea, quæ in laudem meæ Patriæ breviter, propter ingenii tenuitatem, commemoravi, unde illa Nomen suum contraxisse perhibeatur, & quòd originem satis vetustam habeat, solum fertile, aërem salubrem: Aedificiorum elegantiam, aliaq; ad vitæ hujus sustentationem pernecessaria, & in primis, quòd Reipublicæ status sit optimus, nec non in scholis, quæ hîc apertæ sunt, cum domi etiam ætas puerilis in literis, moribus, & artibus, rectissimè educetur, ac DEI agnitione fideliter instituat; Ecclesia quoq; verbum DEI sincerè doceat, & Sacramenta incorruptè administret.

Quia igitur infirmius est ingenium meum, quàm ut singula patriæ nostræ ornamenta pro ea, quâ par erat, dignitate & oratione, narrare saltem, multò minùs celebrare possit, finem orationi impono, & reliqua Vobis meditanda relinquo. Fieri enim non potest, ut, quicquid cogitant multi, dicat unus.

Reli-

Reliquum est, ut agnoscamus benignitatem Divinam, longè maximam: atque Conditori & Conservatori hujus Oppidi, DEO ter Optimo, ter Maximo, ardentè agamus gratias, & voce & animo rogantes, ut, sicuti patriam hanc nostram florentissimam esse voluit: ita posthàc, suo beneficio clementer omnibus inhabitatoribus foveat, nec non singulos hujus Oppidi protectores, Ecclesiæ inspectores, Gymnasii Rectores, & Senatus Consultores sarciat atque in perpetuum felicissimos esse jubeat. Loco Finis claudio cum Poëta:

Et pius est patriæ facta referre labor.

Claudio etiam cum hac precatone: Te verò JESU CHRISTE, Fili DEI vivi, pro nobis crucifixe & resuscitate, invoco & oro, ut lucem Verbi tui, cujus radios in hâc Urbe clementer accendisti, & benignè hæctenus conservasti, firmiter in cordibus nostris obsignes, ac serves inter nos pacem & disciplinam tum bonarum artium, tum lingvarum utilium thesaurum præclarissimum custodias, & propages, ut etiam Posterì nostri Te verè agnoscant, colant, invocent, atque celebrent.

Amen. Fiat! Amen.

E

Se-

Sequuntur

CARMINA NONNULLA GRATULATORIA.

I.

Cur ita COBURGUM describis, & infimul omni
maestas laude? Movet gratus amor Patriæ.

T. Seifartus D.

II.

Nemo Tibi invideat, perquàm Reverende Magister,
quod Patriam cumulas laudis honore domum,
nam Natale solum magnâ dulcedine cunctos
ducit, & immemores non finit esse sui,
rursus, amor Patriæ ratione valentior omni,
quod tua fecerunt Scripta retexit opus:
Perge igitur, Venerande Senex, attollere laudes
atq; simul Patriæ commoda ferre tuæ;
surgat honos, nomenq; tuum memorabile fiat,
surgat ad Eoas, Hesperiasq; plagas!

Invitâ Minervâ,

at

pronâ mente,

offert

hos animi gratulabundi

testes Versiculos

Daniel Keyser / J. U. D.

Prof. Publ. & Adv. Aul.

Viri-

III.

Viribus ingenii, PASTOR VENERANDE, COBURGUM
 Dum condis, NOMEN condis & ipse tuum.
 Quæ tribuenda Tibi DOMINO? sunt ista tributa
 Laus, Honor & Musis gratia magna tuis.

Joh. Christianus Frommann D.

Medicus Provincialis & Prof. Phys.

IV.

In laudem cedent tibi, quæ de laude Coburgi
 Scripsisti doctè, rumpantur ut ilia Momo.
 Hujus participem laudis volet esse, Coburgum
 Cui natale solum est, & quem dulcedine ducit.

Φιλίας ἕνεκα F.

Andreas Frommann / in Illustrisf.

*Athenæo Coburgensi Director &
 Sacrar. Literar. Prof. P.*

V.

Magnificandus amor patriæ est, qui rura paterna
 Diligit, is laudis nobile nomen habet.
 Laudibus extollens patriam patriæ venerandus
 EISENWINNERUS flagrat amore pio.
 Ergo suæ laudis rosarum floret oletq;
 Instar honos, crescat sidera donec erunt.

F.

Johannes Hoffmannus, Eccl. Coburg.

Archi-Diaconus & Senior.

VI.

Depromit Laudes Coburgi crena Magistri
Eisenbinneri, quem **BONUS** omnis amat.

Contextus sermo est è plano & simplice filo:

Zoile, quid carpis? autor apertus homo est.

Non sunt, quæ tractat noster, puerilia, Mome,

Autor: quem decorat cana senectæ Virum.

Zoile, quid carpis? Patriam exornare decorum est,

Cum Pueris, Senibus, quos juvat esse pios.

Εὐνοίας ἔνεκα Reverendo Dn. Autori,

Affini & amico suo suavissimo,

accinebar

Johannes Krug / Ecclesie Cobur-
gensis Diaconus.

VII.

Urbem quam, venerande Senex, describis amœnam,

Conservet Deus, ac templa Scholasq; regat,

Curia sit felix, procul hinc fera bella fugentur.

Ne pereat, sit **PAX**, Urbs populusq; simul.

Interea ô venerande Senex, doctissime mysta,

Vive Deo atq; tuis absq; dolore diu.

Johannes Scharff / Diaconus.

Nescio quâ natale solum dulcedine cunctos
ducit, & immemores non sinit esse sui.

Quod

*Quod sic res habeat se se, sermonibus hisce
ponis in apricum, Pastor amande, tuis.
Nostri COBURGI per te laus amplificatur,
pro qua debetur gratia magna Tibi.*

*Volante quidem calamo, bene
volente tamen animo*

apposuit

*Johannes Philippus Eschenbach /
Diaconus.*

IX.

Euge, Ministerii non ultima Portio nostri,
sed Senioratus * clarus honore sui,
Eisenwinnerus, post longa silentia, Musis
se reddens, svavi Rhetoris ore cati,
extollit, Coburga, tuas ad sidera laudes,
pollice quas presso Civis & hospes amant.
Præmia laudanti quæ nunc, Urbs chara, reponis,
ingrata in gratum ne referare Virum?
Scilicet in fastis Titulus post grandior exstet:
EISENWINNERUS (quis?) PATRIOTA PIUS.

* Annò 1657. 27. Junij pie Coburgi mortuus est
M. Johannes Wenigerkind Ballstettâ-Thürin-
gus, Pastor & Adjunctus Rotachensis emeritus,
rotius Ministerii hac in Ditione Coburgicâ Se-
nior venerandus, ætat. an. 80. ministerii a. sui 51.
Huic in Senioratu isto successit perreverendus
Dn. M. Georgius Eisenwinner Coburgâ-Francus,
Ecclesiæ Lauteranzæ Pastor vigilantissimus, annò
ætat. 64. minister. 36. cui jam jam Septuagenario
in illâ ter-venerabili Capitis canitidine vitam quietam, Senectutem vegetam, Sani-
tatem animi & corporis perpetuam, domum florentem, familiam obsequentem & in-
primis ex liberis nepotibusq; propaginem longissimam felicissimamq; unâ cum re-
liquis hominis Christiani votis ex animo comprecor, 21. Febr. 1663.

*Honoris & amoris in Christo
fraterni declarandi ergo
lmq; subjungeb.*

Petrus Franc

Silusiâ Henneberg.

in Tractu Isliaco

Pastor Gleusensi.

*Seqq. III. Vota seriùs
transmissa.*

I.

Dùm PATRIAM laudas, SOCER optatissime,
multum,

Laudis Conatus percipit hicce tuus.
Dùm COBURG laudas, tua laus florebit in ævum,
PATRONOS inter laus tua semper erit,
Atq; perennabit tua Fama, BONISq; placebit,
Donec alet DOCTOS docta COBURGA Viros.

Hocce adjecit

Laurentius Zeher / Walburensis, Pastor
in Gestingshausen / GENER (cum 3.
viventibus Liberis) ad 15.
annos.

II.

O venerande Senex, SOCER, & Pater, atq; Mecænas,
COBURGI, PATRIÆ, dùm DECUS ipse refers,
Ingenii vires monstras, laudemq; reportas;
Efficis egregiæ Dexteritatis opus,
POSTERITATIS opus per claram dirigis artem;
Sic NOMEN coeli surget ad astra Tuum.

Hocce apposuit

Michaël Heüsinger / Coburgensis, Pastor
in Menthausen / GENER (cum 4. vi-
ventibus Liberis) ad 9.
annos.

III. Ge

Gehrter Herr Schwähr: Vater mein /
 Daß Ihr Coburgk beschreibet fein /
 Davon Ihr werdet Ruhm bekommen /
 Wie Ich von vielen hab vernommen.
 GOTT Euer Alter woll vermehren /
 Und Euch die Seligkeit beschehren !

Das thet hinczu

Johann Müller in Weisebrunn /
 Ex-Quartiermeister / Tochter
 Mann (отречу) bey 17.
 Jahren.

Chare PATER, PATRIÆ dum laudem ad sidera
 tollis,
 Saxo-Coburgiacum pingis & ipse Decus,
 Gratulor ipse tuo, de toto corde, LABORI;
 Floreat & vigeat Nomen, honorq; tuus.
 Sit tibi sana diu Mens sano in corpore, quippè
 Conatus hujus commoda mille feres.

*Ita suo Patri dilecto, diligendo gratulabatur
 Filius unicus,*

Georg. Ludovicus Enssenwinner /
 Pædagogii Gymnastici Alumnus.

In

S(H)S

In dem / geehrter Herr / mit unverdroß'ner Hand
Ihr euer Coburgk rühmt / das werthe Vaterland /
So einem ieglichen / von Herzen Grund zu lieben /
Wie angebohren ist / und Ihr auch wohl beschrieben ;
Wächst billig euer Ruhm mit eurem Alter auf /
Daz eures Nahmens Liecht durch keiner Zeiten Lauf
Kan werden ausgelescht ; so lang es noch wird Tagen /
Wird man / ob Ihr schon todt / von Eifenwinnern sagen.

Michael Franck.

Author ad Zoilum :

*Mome quid arrodis Patria mea Scripta capacis?
Si poteris melius pingere, scribe, rogo.*

Psalm. 115. v. 1.

Non nobis DOMINE, non nobis : sed Nomini tuo
da Gloriam!

Ergò

LAUS SOLI DEO.

AMEN.

h. 118,9.

COO
EN

M. Georg
Franc

Impr

8986)

Yc
1944

M

GI

M,

oburgensi
neranae

I,

nacho

